

דגם תשובות לשאלון בשיטות מחקר במדעי החברה (מתודולוגיה), מס' 49182, קיץ תשע"ט

בבדיקת התשובות יש להיעזר במקורות הביבליוגרפיים, בתוכנית הלימודים ובדגם התשובות. יש לבדוק אם תשובת התלמיד משקפת ידע, הבנה ושימוש נכון במושגים מתאימים. יש להקליד עד 100% לכל סעיף בנפרד. תשובה שאינה מספקת תקבל "בלתי מספיק" – 40%. רק אם התשובה אינה קשורה כלל לשאלה, ומעידה על חוסר ידע מוחלט, יינתן הציון 0. בכל סעיף שנדרש בו "הצג", "הבא", "ציין" ובצד זה "הסבר", חלוקת האחוזים תהיה כדלהלן: "הצג", "הבא", "ציין" – 30%; "הסבר" – 70%, אלא אם כן יצוין אחרת בדגם.

פרק ראשון

יש לענות על שתיים מן השאלות 1-4.

שאלה 1

א. הטענה אינה נכונה. (20%)

ניתן לבסס את התשובה על כך שבכל סוגי משלח היד שכר העבודה של נשים נמוך משכר העבודה של גברים. לדוגמה (40% לכל שני נתונים משורה): אקדמיה – גברים 95.2 ש"ח לשעה; נשים – 74.2 ש"ח. עובדים מקצועיים – 44.6 ש"ח לגברים מול 35.5 ש"ח לנשים. אפשר להביא דוגמה מכל שורה).

ב. הסולם הוא שמי. (20%)

סולם שמי מקיים תנאי אחד: המספרים מייצגים ערכים של המשתנה. [אין רצף בין הערכים]. (30%) המשתנה "משלח יד" מכיל את הערכים: אקדמיה, ניהול, הנדסה, טכנאות וכדומה. [אין רצף בין הערכים האלה]. (50%) מקור: שיטות מחקר במדעי החברה, פרק 3.1.1, עמ' 168-169.

שאלה 2

- א. מדגם מייצג צריך לעמוד בשני תנאים: א) לייצג את ההטרונות של האוכלוסייה; ב) להיות גדול מספיק כדי שיהיה אפשר להכליל את תוצאותיו על האוכלוסייה שממנה נדגם. ($2 \times 25\%$)
המחקר עומד בשני התנאים ($2 \times 25\%$):
- הסקר התבסס על דגימה שיטתית של כ-35,000 אלף משקי בית בישראל. לצורך השלמת הנתונים שולבו נתונים ממדגם האוכלוסין כדי לכסות אוכלוסיות שאינן במדגם.
 - המדגם נלקח בחלוקה למין, גיל וכדומה, בהתאם לחלקן היחסי של הקבוצות באוכלוסייה (כלומר, הטרונות המדגם מייצגת את הטרונות החברה הישראלית הנדגמת).
- מקור: שיטות מחקר במדעי החברה, 2.4.4.2, עמ' 122.

- ב. המשתנה התלוי בטבלה מספר 1: הכנסה ממוצעת ברוטו לשעת עבודה לשכיר בשקלים.
המשתנים הבלתי תלויים בטבלה מספר 1: מין, משלח יד.
(40% — תלוי; 30% לכל משתנה בלתי תלוי).
מקור: שיטות מחקר במדעי החברה, 1.2.3, עמ' 23-24; פסיכולוגיה בחינוך, נספח א', עמ' 29-30.

שאלה 3

- א. מסקנה שאפשר להסיק מן הטבלה:
- יותר גברים כפופים למנהל גבר מנשים (83% גברים מול 46% נשים).
 - יותר נשים כפופות למנהלת אישה מגברים (52% נשים מול 14% גברים).
 - רק לגברים אין מנהל ישיר (3% גברים, אף אחת מהנשים).
- (למסקנה — 50%, לכל נתון — 25%).
- ב. משתנה "סוג הכפיפות" נמדד באמצעות שאלון (20%) שהתשובות האפשריות שלו הן:
מנהל / מנהלת / אין מנהל ישיר (80%).
מקור: שיטות מחקר במדעי החברה, 1.2.3, עמ' 17-20; פסיכולוגיה בחינוך, נספח 1.8.3, עמ' 15-16.

שאלה 4

- א. הסקר התבסס על מחקר מדעי של הלמ"ס, מאחר שהוא עומד במאפייניו (נדרשים שני מאפיינים — הצגה — 20%, חיבור — 30%).
אובייקטיביות — החוקר לא מעורב רגשית ואין לו השפעה על תוצאות המחקר. במקרה המדובר חולקו ונאספו שאלונים זהים (או, נערכו ראיונות) באופן אנונימי וללא מעורבות החוקר.
אמפיריות — המחקר בוצע בעולם האמיתי (מבוסס על ניסיון) — המחקר נערך על כ-35,000 משקי בית.
[פומביות — המחקר ותוצאותיו מפורסמים לקהל הרחב. במקרה המדובר פורסם על ידי הלמ"ס].
[כימות — תוצאות מובעות במספרים (אפשר לראות זאת בשתי הטבלאות שבמאמר)].
[ספקנות וסקרנות — עניין במחקר ואי-קבלת הדברים כמובנים מאליהם. החוקרים חקרו חלק ממשקי הבית כמה פעמים.
כלומר, הם לא הסתפקו בדגימה חד-פעמית, אלא בדקו התפתחות ושינוי בנתונים לאורך זמן].
מקור: שיטות מחקר במדעי החברה, 1.1, עמ' 19.
- ב. המשתנה "סוג הכפיפות" נבדק בשאלה סגורה (20%), מאחר שיש לה שלוש תשובות אפשריות (מנהל, מנהלת, אין מנהל ישיר) שאפשר לבחור מהן אחת באמצעות הקפה בעיגול או סימון ואין סיבה להרחיב מעבר לכך במילים או משפטים רבים (80%).
לשאלה יש כמה תשובות אפשריות שגם אותן ניסח החוקר.
מקור: שיטות מחקר במדעי החברה, 5.4.4.1, עמ' 37-38.

פרק שני

על הנבחן לענות על שלוש מן השאלות 5-8.

שאלה 5

מהימנות בין החוקרים היא כלי שבאמצעותו אנו קובעים אם, כאשר שני חוקרים ישתמשו באותו הכלי באותו הזמן, התוצאות שתתקבלנה תהיינה דומות.

במקרה המתואר המהימנות בין החוקרים נמוכה, מאחר שהם צפו באותו המשחק וכל אחד דיווח על מסקנות שונות.
מקור: שיטות מחקר במדעי החברה, 3.2.2.5, עמ' 25-26; המחקר האיכותני, עמ' 106-107, ההגדרה שבתוכנית הלימודים.

שאלה 6

אפשרויות: מערך מתאמי בודק סיטואציה טבעית ואילו מערך ניסויי בודק סיטואציה מלאכותית.
מערך מתאמי מאפשר מדגם יותר גדול, ולכן יותר מייצג.

במערך ניסויי החוקר שואף לבסס קשר סיבתי בין המשתנים ללא התערבות של משתנים נוספים.
במערך ניסויי החוקר יוצר תנאי מעבדה כדי שיוכל לשלוט על המשתנה הבלתי תלוי.

מערך מתאמי מאפשר בדיקה של אוכלוסיות גדולות ועלותו נמוכה בדרך כלל מזו של מערך ניסויי.
(40% להבדל אחד, 60% להסבר לגבי הניסוי המוצג).

בניסוי שהוצג קיימת התערבות של החוקר שיצר סיטואציה מלאכותית כדי לבדוק את השפעת דחיית הסיפוקים.
לכן, מדובר בניסוי ולא במחקר מתאמי.

מקור: תוכנית הלימודים, חלק א', הפרק על "סוגי מחקר", סעיפים 2,5. שיטות מחקר במדעי החברה, 6.3.1, עמ' 39-41; 6.3.3, עמ' 45-48; פסיכולוגיה בחינוך, נספח א' — יחידה 1.12, עמ' 29-33.

שאלה 7

ממוצע — חיבור כל הערכים וחלוקתם במספר הערכים.

שכיח — הערך המופיע הכי הרבה פעמים.

חציון — הערך שחצי מן הערכים גבוהים ממנו, וחצי מהערכים נמוכים ממנו.

אפשר לומר שהחנות השנייה יקרה יותר, כי הממוצע גבוה יותר ושאר המדדים זהים.

פסיכולוגיה בחינוך, נספח ב', עמ' 51-54.

מקור: תוכנית לימודים, עמ' 7, סעיפים 2-4.

שאלה 8

שני הבדלים בין מחקר כמותי למחקר איכותני:

מחקר כמותי	מחקר איכותני	
מטרות	מציאת קשר בין משתנים	הבנת מושגים
	הצגת עובדות	תיאור מציאות
	אישוש השערות	
מערך מחקר	מצביע מראש על הביצוע	גמיש וכללי
נתונים	כמותיים, עיבוד סטטיסטי	תיאוריים, ניסוח אישי, סיפורים, מסמכים וכד'
מדגם	גדול, מוגדר ומייצג	קטן ולא מייצג
שיטות	מובנות	פתוחות, כוללניות
כלים	סקרים, שאלונים, ראיונות מובנים, ציונים	ניתוח תוכן של מסמכים, תצפית פתוחה, ראיון פתוח
מקום החוקר ביחס לשדה המחקר	חיצוני למחקר	החוקר הוא הכלי

מקור: נעמה צבר, עמ' 21-25.

פרק שלישי

סוציולוגיה

שאלה 9

הגישה האתנוצנטרית היא גישה שלפיה אדם שופט את האחר על סמך הערכים של התרבות שלו עצמו. לפי גישה זו התרבות של האחר נחותה מתרבותו של האדם. (40%)
הדבר יכול ליצור בעיות שונות במפגש בין אנשים מתרבויות שונות, כיוון שאם כל אחד ישפוט את האחר על פי ערכי התרבות שלו ולא ינסה להבין את התרבות ממנה בא האחר, יכולות להיווצר אי-הבנות, חוסר אמון, תגובות של גאווותנות, סכסוכים, תפיסה של עליונות מול האחר וכדומה. (60%)
מקור: סוציולוגיה, עמ' 90-91, ספר התרבות.

שאלה 10

- נקודות שוני בין תצפית ממוקדת לתצפית ישירה (נדרשת אחת):
- א. תוצרים: מספרים (ניתוח סטטיסטי) מול מילים.
 - ב. בתצפית ממוקדת המהימנות בין שופטים גבוהה יותר.
 - ג. תצפית ממוקדת משמשת למחקר כמותי ותצפית ישירה – למחקר איכותני.
 - ד. תצפית ממוקדת מאפשרת איסוף מידע רב והכללה; תצפית ישירה – לא.
- נקודות דמיון (נדרשת אחת):
- א. הכנה דרושה: רבה. תצפית ממוקדת – הכשרת הצופים להבנת מוקדי הצפייה. בתצפית ישירה – הבנת הסמלים, התרבות, הערכים.
 - ב. בתצפית ממוקדת אפשר לפספס דברים שהצופה לא מתמקד בהם; בתצפית ישירה אפשר לפספס דברים שהצופה לא מתבונן בהם באותו רגע.
 - ג. בשני הכלים אנו מתבוננים במציאות ומתעדים אותה בכתב.
 - ד. בשני הכלים יש להיזהר מפרשנות שגויה של המציאות או אי-הבנת ההקשר התרבותי.
 - ה. בשני הכלים ההשקעה הכספית רבה, והשקעת הזמן בתצפית רבה.
 - ו. בשני הכלים הדיווח הוא בזמן אמת ואין תיווך באיסוף המידע.
 - ז. בשני סוגי התצפית – אם הנחקרים מודעים לנוכחות החוקר, הדבר עלול להשפיע על התנהגותם.
- מקור: (עמ' 161-162, 164-165, ספר תרבות).

פסיכולוגיה

שאלה 11

על פי השערת הגורם הכללי, אינטליגנציה היא כושר כללי המתבטא בכל פעילות שכלית. על פי השערת הגורם הספציפי, האינטליגנציה מורכבת מכשרים שונים בלי שיהיה כושר כללי העומד מאחוריהם.
מבחן וקסלר כולל חלקים שונים כאשר כל תת-מבחן בודק כושר ספציפי, ולכן הוא עונה על ההשערה השנייה.
(30% לכל אחד מההסברים על הגורמים, 40% ליישום על המבחן וקסלר).
מקור: עמ' 92, 112 – פסיכולוגיה כללית (מאת ציפי בראל ומרים נוימאיר, הוצאת "רכס" 2012).

שאלה 12

מבחן הוגן תרבות הוא מבחן הכולל תכנים תרבותיים המוכרים לנבדקים. לדוגמה, שאלה ששואלת על סופר או מלחין מתרבות מסוימת. (25% לתיאור המבחן, 25% להדגמה).
מבחן נטול תרבות הוא מבחן שלא נכללים בו תכנים תרבותיים. לדוגמה, מבחן הקוביות של וקסלר. (25% לתיאור המבחן, 25% להדגמה).
מקור: פסיכולוגיה כללית, עמ' 122.

מדע המדינה

שאלה 13

לפי מיל, המשפט "מרב התועלת למרב האנשים" מהווה קנה מידה להתנהגותם של בני אדם. הכוונה היא להגיע למרב התועלות הנחשבות כמביאות תועלת ליחיד ולמינימום תועלות העשויות לגרוע מהתועלת לפגוע בו. מאחר שאי אפשר להבטיח תועלת במאה אחוז לכולם, הקריטריון יהיה לפי הרוב — פעולות או התנהגויות שיביאו תועלת לרוב האנשים ויפגעו בכמה שפחות אנשים.
100% על ההסבר.
מקור: מיל, עמ' 170-171.

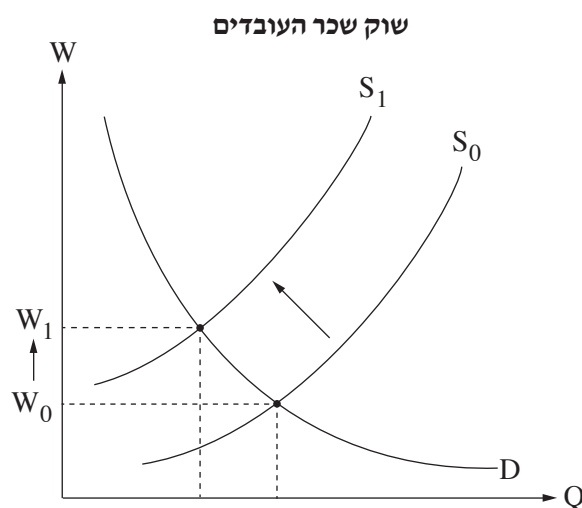
שאלה 14

סוגי הגורמים המשפיעים על היווצרותם של משטרים שונים לפי מונטסקייה:
הגורמים החיצוניים הפיזיים כמו גורמים אקלימיים או גאוגרפיים, מידת הריחוק מהים, טיב הקרקע.
גורמים כלכליים-חברתיים כמו העיסוק הכלכלי של אוכלוסייה, הדת המקובלת, יחסי עושר ועוני.
הצגת כל סוג — 30%, וכל דוגמה — 20%.
מקור: מונטסקייה — עמ' 115.

כלכלה

שאלה 15

צמצום במספר העובדים הזרים בענף החקלאות יביא לתזוזת עקומת ההיצע מ- S_0 ל- S_1 ושכר העובדים יעלה מ- W_0 ל- W_1 .
הצגה — אחוז ניקוד...
הסבר — אחוז ניקוד...

שאלה 16

- א. קו העוני — 50% מההכנסה החציונית במשק. תחולת העוני — שיעור המשפחות הנמצאות מתחת לקו העוני באוכלוסייה נתונה.
כל הגדרה — 25%
- ב. פתרון של הממשלה: הממשלה יכולה להוריד את תחולת העוני באמצעות הגדלת תשלומי העברה, השקעה בסדנאות להכשרת עובדים למקצועות הנצרכים במשק, הגדלת ההשקעה בחינוך הילדים.
הפתרון — 50%